

Ludmila B. Branîște
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din
Iași, Iași
branisteludmila@yahoo.com

Articol de specialitate
UDC: 371.3::811.135.1'243
UDC: 616.98COVID19:378(498)
DOI: 10.19090/MV.2023.14.253-265

LUCIAN BLAGA, OMUL, ÎN DIALOG CU ISTORIA. EXERCİTIU DE PEDAGOGIE INTERCULTURALĂ

ABSTRACT: Lucian Blaga nu a refuzat amintirile, călătoria în propriul destin. Hronicul și cântecul vârstelor este expresia unei creații laborioase, cu accentul pus pe actul deliberativ. Lucian Blaga nu a refuzat călătoria în propriul destin. Convins că propria-i existență poate fi rememorată, s-a hotărât să facă din anotimpurile vieții sursă pentru artă, substanța ei, fără să ajungă aici din obligație sau din ignorarea a ceea ce a fost. Călătoria în timp, Lucian Blaga a făcut-o cu decență, departe de orgoliul lui Goethe sau vanitatea neascunsă a lui Chateaubriand. Memorialistul român se înfățișează cu singura dorință de a comemora fapte și de a se mărturisi, dominând masa amintirilor prin puterea inteligenței și de la înălțimea experienței și a înțelepciunii la care a ajuns.

Cuvinte-cheie: amintire, călătorie, hronic, pedagogie, RLS, Pandemia COVID-19.

LUCIAN BLAGA, THE MAN IN A DIALOGUE WITH THE HISTORY: AN INTERCULTURAL PEDAGOGY CASE STUDY

ABSTRACT: The use of literary texts or literary criticism in the teaching of the Romanian language as a foreign language during the COVID-19 pandemic is not a recurring practice if we follow the theme of the studies published in recent years in our field of RLS. However, although literature (poetry, short/long prose) and literary criticism (short literary essays) seem to occupy a smaller space in the teaching process of RLS, we have a feeling that this method will start to gain more and more ground, since literature will provide a renewed approach to language, designed to help the students develop their communication and interpretation skills. The authors of the CEFR (Common European Framework of Reference for Languages) encourage language teachers to appeal to the aesthetic and poetic quality of language in order to awaken in language students a taste for beauty, for imagination, for sensitivity, for culture, for the pleasure of reading, etc. In this paper, we present a critical sample used in RLS classes with the aim of developing an exercise in intercultural pedagogy and comparative approach, starting from the literary biography of Lucian Blaga.

Key words: memory, journey, chronic, pedagogy, RLS, COVID-19 pandemic.

1. EXERCITIUL DE PEDAGOGIE INTERCULTURALĂ

Folosirea de texte literare sau de critică literară în predarea limbii române ca limbă străină nu este o practică recurentă, dacă este să urmărim tematica studiilor publicate în ultimii ani în domeniul nostru de RLS. Cu toate acestea, deși literatura (poezie, proză scurtă/lungă) și critica literară (scurte eseuri literare) par să ocupe un spațiu mai restrâns în procesul de predare al profesorilor de RLS, avem simțământul că această metodă va începe să câștige din ce în ce mai mult teren, mizând pe faptul că literatura va prilejui o abordare reînnoită a limbii, menită să-l ajute pe student să-și dezvolte competențele de comunicare și de interpretare. Autorii CECRL-ului (Cadru european comun de referință pentru limbi străine) încurajează profesorii de limbi străine să facă apel la calitatea estetică și poetică a limbii, cu scopul de a le trezi studenților înscriși la cursurile de limbi străine gustul pentru frumos, pentru imaginație, pentru sensibilitate, pentru cultură, pentru plăcerea lecturii etc. În articolul de față, aducem o mostră critică, folosită la clasa de RLS, cu scopul de a dezvolta un exercițiu de pedagogie interculturală și de abordare comparatistă, plecând de la biografia literară a lui Lucian Blaga.

Nicio literatură, fie ea mare sau mică nu se poate lipsi de *modele*. La fel cum niciun act didactic nu se poate desfășura în lipsa acestora. Teoria „*vasului închis*” nu se susține. Modele există și sunt necesare, cu condiția să fie apreciate la dimensiunea lor reală. Orice literatură se alimentează neîncetat din sevele propriei spiritualități, dar asimilează și valori de circulație universală. Selectându-le și încorporându-le corespunzător nevoilor și posibilităților sale, le prelucrează, creator, doar pe cele afine, consubstanțiale, în virtutea unei înrudiri spirituale organice. Numai în acest mod, asemenea valori și modele venite din afară devin adevărați fermenți de alimentare a substanței literaturii receptoare. Prin natura lor modelatoare, ele exercită o influență catalitică, îndemnând la regăsirea propriei firi și fertilizând efortul de regăsire a sinelui. Această perspectivă, deși de o subtilitate aparte, nu este străină de obiectivele CECRL, după cum am precizat anterior, mai ales în contextul grupelor de studenți cu un nivel de limbă B1+, mulți dintre care urmăresc continuarea studiilor în domenii precum: filosofie, filologie, istorie.

În mereu actualul său studiu *Succesul literar. Configurație, funcționare, motivații*¹, Paul Cornea a pus în discuție destinul triumfal al unui mare poet,

¹ În volumul *Regula jocului*, Editura Eminescu, București, 1980. Vezi și studiul Lamartine în România. Mirajul operei și mitul personalității, în volumul *Oamenii începutului de drum*, Editura Cartea Românească, București, 1974, p. 28 și următoarele.

explicând succesul operei lui prin concordanța între un scriitor și epoca sa. Pornind de la H.R. Jauss, ce a pus în lumină *relația operei de succes cu un orizont de așteptare* afirmăm că un asemenea *destin triumfal* nu-l poate cunoaște orice scriitor, se înțelege, ci numai cel cu o operă viguroasă și impunătoare, menită să dăinuiască și să influențeze. Prin calitatea exponențială a operei sale și prin spiritul novator al gândirii sale teoretice, Lucian Blaga a avut aptitudinea de a constitui un *model*, de a servi drept ecou sonor, dincolo de marginile literaturii poporului său.

2. LUCIAN BLAGA - EXERCİȚIU DE PEDAGOGIE INTERCULTURALĂ

De aceea, considerăm că următoarele pagini pot constitui un plan în abordarea acestui subiect, la orele de RLS, pentru profesorii sau formatorii care observă deschidere din partea studenților/cursanților și către literatură, chiar semantică literară, cultură și estetica limbii. Bineînțeles, datele biografice, însoțite de comentarii relevante sunt primele care vor atrage atenția, mai ales dacă acestea se fac din perspectivă interculturală.

Lucian Blaga nu a refuzat amintirile, călătoria în propriul destin. Convins că propria-i existență poate fi rememorată, s-a hotărât să facă din anotimpurile vieții sursă pentru artă, substanța ei, fără să ajungă, aici, din obligație sau din ignorarea a ceea ce a fost. Într-o însemnare târzie și mult sugestivă, se arată convins de utilitatea și forța modelatoare a literaturii subiective: “plăcerea de a scrie memorii consistă în a reorganiza în spiritul libertății ceea ce destinul a organizat o dată sub constrângerea împrejurărilor” (Gană 1976: 382). A făcut-o târziu, la 51 de ani, atunci când, la cunoașterea deplină a lumii, a adăugat și înțelepciunea vârstei². În mod obișnuit, trecutul este rememorat târziu, pentru că memorialistica este, de obicei, legată de optica unui sfârșit de drum, dar și de teama de ochii indiscreți ai posterității. O teamă care l-a făcut pe scriitorul francez Stendhal să ceară ca jurnalul său din anii tinereții să fie ars. Multe individualități creative ezită să facă gestul confesiv, să încredințeze confidențe posterității. Și, apoi, sinceritatea este o condiție fundamentală pentru epica memorialistică, epică a faptului real. Dar, cum posteritatea, “ca public nedefinit, e un auditoriu vag, deci suportabil”, memorialistul se mărturisește mai ușor, el consemnează faptul trăit mai liber, “adresa către posteritate făcându-l să se simtă mai în largul său, să fie

² *Hronicul și cântecul vârstelor* este datat “1946”. În conștiința publicului a ajuns după moartea autorului lui, în 1965, prin grija lui George Ivașcu.

sincer” (Iosifescu 1971: 73). O sinceritate care nu “fardează” existența dintr-un orgoliu al autocontemplării, cum s-a întâmplat, nu de puține ori, în literatura mărturisirilor, ci scrutează, cu adevăr, un destin existențial, înfățișat cu pudoare și discreție.

Călătoria în timp, Lucian Blaga a făcut-o cu decență, departe de orgoliul lui Goethe sau vanitatea neascunsă a lui Chateaubriand, ce și-au înălțat propriul monument. Memorialistul român se înfățișează, fără ezitare, întreg, cu singura dorință de a comemora fapte și de a se mărturisi, dominând masa amintirilor prin puterea inteligenței și de la înălțimea experienței și a înțelepciunii la care a ajuns. A făcut-o nu doar în “cântecul vârstelor”, ci și în aforisme, în corespondență, în opera de ficțiune. În întregul lui, scrisul său reprezintă o dimensiune a existenței, iar efortul de a verbaliza și spațiile interioare pornește din încercarea de a demonstra că omul și actul lui creator nu sunt o realitate insondabilă, imposibil de a fi luminată în substanța ei intimă. Dimpotrivă, efortul de a medita și a scrie despre propria-i existență rămâne, pentru aceste motive, un fragment complementar al amplei și divers articulatei sale opere.

Pentru partea aplicativă a acestei incursiuni în cultura și literatura românească, în specificul perioadei moderniste, considerăm potrivită lucrarea *Hronicul și cântecul vârstelor*. O carte de memorii și un roman al propriei copilării, tinereți și formări, asemănătoare scrierii lui Goethe *Poezie și adevăr*. Un roman pe care se pot aplica toate trăirile și experiențele celor care iau contact, la prima vedere, cu scrierile lui Blaga, în vederea studierii limbii române ca limbă străină.

În prefața memoriilor sale, poetul și filosoful de la Weimar le cerea memorialiștilor: “a considera propria ta viață ca istorie și istoria ca pe o forță activă a propriei tale vieți” (Iosifescu 1965: 3).

Titlul cărții de aduceri aminte a lui Blaga învederează, limpede, conținutul acesteia. Este, mai întâi, *hronic*, așadar rememorarea, de pe culme, a lumii existente în jurul său și în care el însuși s-a implicat, o lume văzută de un gânditor, de un filosof, și evocarea propriei existențe, făcută de un artist. Nu *poezie* și *adevăr*, ci, mai curând, *adevăr* și *poezie*, *document* și *literatură*, o creație artistică elaborată, realizată nu într-un stil “*artistic*” căutat, care ar înfrumuseța adevărul și ar anula impresia de experiență trăită, ci cu discreție și măsură.

Blaga își menține aducerile aminte în ordine. Nimic nu este înregistrat și evocat după capriciul întâmplării. Respectând cronologia, călătoria în lumea din afară și în destinul său începe cu primii ani de viață. Titlul întâiului capitol: 9 mai 1895 (celelalte capitole nu mai au titluri, sunt numerotate cu cifre romane!), marchează *începutul* legat de un “*semn*” neobișnuit: “începuturile mele stau sub

semnul unei fabuloase absențe a cuvântului”. Este prima propoziție cu care se deschide volumul. Până la patru ani, copilul nu pronunță nici un cuvânt, “nici barem cuvintele de temelie ale vieții “Mamă” și “Tată” (Iosifescu 1965: 4). “Absența cuvântului” era suplinită de extraordinara-i lumină “vie și înțelegătoare” din ochi și de urechea-i “fără scăderi”. Nici mai târziu, memorialistul nu și-a putut explica această “stranie detașare de logos”, cum o numește. Era, poate, spune el, “prelungirea stării embrionare dincolo de orice termen normal” sau, poate, o “nefirească luciditate” instalată între personajul autobiografic și “cuvânt” (Iosifescu 1965: 4).

După “încheierea liniștitoare” a doctorului, copilul era, totuși, “întreg” și se simțea fericit în “lumea fără cuvânt”, până într-o zi când comunicarea, prin tăceri, i s-a părut insuficientă, pentru că “nu răspundea principalei legi a rostirii: a spune pentru a fi” (Iosifescu 1965: 4). Este ziua în care se hotărăște să vorbească “vorbe legate” și o face sub semnul rușinii: “Țineam mâna, rușinat, peste ochi, și vorbeam. De sub streășina degetelor și a palmei cu care mă apăram de lumea cuvântului, graiul ieșea din gura mea întreg, lămurit, picurat ca argintul strecurat” (Iosifescu 1965: 5). Lupta cu cuvântul, înfățișată de memorialist în acest prim anotimp al existenței sale, a rămas o constantă dramatică, de mare încărcătură umană, a personalității unuia dintre cei mai dăruți slujitori ai cuvântului din literatura română.

Universul “vorbelor legate” îl ajută să ia legătura și cu lumea reală. Află că este al nouălea copil al familiei, venit ca să “umple un gol”, să țină locul surioarei Lelia, “făptură de vis”, moartă la numai doi ani. Descoperă, apoi, casa părintească, o clădire veche, impunătoare ca mărime, ce mărturisea “un simțământ de așezare, durată, de statornicie” (Iosifescu 1965: 10). Mama și Tata, numiți cu majusculă, erau zeitățile protectoare ale casei. Mama, “duh al rânduiei” și o “întropare a duioșiei și a grijei”, fusese o femeie frumoasă, de o “frumusețe ce nu avea deloc conștiința de sine”. Macedoneancă la origine, “nu se abandona visării, dar se simțea cu toată făptura ei vibrând într-o lume străbătută de puteri misterioase” (Iosifescu 1965: 44). Ajuns matur, copilul își va numi mama “Urmutter” folosind (în limba germană) un cuvânt care i s-a părut “că i-ar cuprinde chipul și existența încadrată în zarea magiei” (Iosifescu 1965: 44). Cu ajutorul Mamei, copilul pătrunde în această “zare a magiei”, în fabulos, în mit, devenite o componentă definitorie ale filosofiei și poeziei sale.

Tatăl este preot, de o structură intelectuală și umană diferită de a Mamei. Pasionat cititor al filosofilor Kant și Shopenhauer, al literaturii universale, era un liber cugetător, care își îndeplinea obligațiile preoției ca “un conștiincios adept al

pravilei, dar fără elanul unei adevărate convingeri” (Iosifescu 1965: 42). Memorialistul adaugă că “purta cu el aleanul altor orizonturi” și această neistovită pornire spre mister și poezie le-a moștenit și fiul Tatălui.

În acești întâi ani ai vieții, descoperă și lumea satului. Lancrămul natal, ce purta în numele său “sunetele lacrimii”, este centrul acestei lumi încărcate de semnificații, pe care o va nemuri în opera filosofică, în poezie, în corespondență și conferințe. “Eu cred că veșnicia s-a născut la sat... aici se vindecă setea de mântuire”, spune el, considerând satul drept o “celulă vie de conservare a eredității naționale și istorice” (Vaida 1982: 23).

În acest colț de rai, își trăiește Lulu Popii copilăria fericită, vegheat de dragostea părinților și de prietenia copiilor din vecini: Vasile Bănățeanu, Roman al lui Tudorel, Adam al Vicii, Rafira, fetița care-l luase, “cu toată ființa ei în stăpânire”. Nu avea decât “datoria de a crește”, jucându-se, păscând găștele sub arini (să se vadă poezia Din copilăria mea), învățând de la păsări, flori și animale legile vieții și potolindu-și “foamea de basm” cu minunatele povești ale Mamei.

Această lume mirifică a copilăriei, descrisă cu rară sensibilitate plastică, îi este necesitate și alinare în existența fizică. Ajuns și motiv literar, paradisul primilor ani de viață va deveni și o dominantă a substanței operei sale artistice. Toată viața a rămas credincios dragostei pentru sat și pentru natura rustică, evocate cu vădită participare emoțională, cu un puternic sentiment al exaltării, care se simte și în expresie, în ritmul evocării, în luminozitatea imaginilor, în atmosfera de calm edenic ce o crează, de o profundă valoare plastică și muzicală. Este un meșteșugit mod de a defini o realitate sufletească.

Școala, cel de-al doilea anotimp al existenței sale, după trăirea vibrantă a primilor cinci ani de viață, i se pare “înlănțuitoare și apăsătoare”. Ea nu s-a apropiat de copil cu “nici o ispită”, dar, anii de școală, de la Lancrăm, Sebeș (în limba germană) și de la liceul *Andrei Șaguna* din Brașov, sunt înfățișați, totuși, cu aceeași putere descriptivă și joc nuanțat al culorii, dar și cu un element reflexiv și meditativ mai subliniat. Este o altă lume, care, deși nu mai este evocată în termeni de entuziasm, îl ajută să înțeleagă că, de acum înainte, începe perioada formării sale ca om și ca intelectual. Este cea dintâi etapă, când se pun “cărămizile” ființei sale. Este un alt “cântec” al unei vârste, când timpul începe să lucreze, benefic, în favoarea formării omului, filosofului, poetului Lucian Blaga. Cu “nesățioasa-i patimă” a lecturii, citește, la 13 ani, Faust - poemul lui Goethe - întârzie, încântat, asupra catehismului budist, parcurge, în germană, studii darviniste, se inițiază în sistemele filosofice ale lui Kant, Spinoza, Schopenhauer, Vasile Conta. Studiază teoria relativității și intuiționismul lui Bergson, filosof descoperit cu “rară

beție”. Clasicii literaturii europene și române îi devin familiari, iar Eminescu va rămâne, toată viața, obiectul statornic al cultului său. Preocupările intelectuale nu-l împiedică să ignore tot ce se întâmplă în afară. Scriitor al concretului, Blaga înregistrează, documentar, evenimentele care au loc în existența oamenilor apropiați lui și în viața epocii. Cu elemente concrete, puternic expresive, sunt înfățișate, ca secvențe evenimentțiale, excursia, rodnică în urmări modelatoare, din Italia, cu numeroase reminiscențe în lirica sa, popasurile la munte, șederea la Sibiel, la prețitul său prieten, Andrei Oțetea. Toate vorbesc despre o existență semnificativă și despre fapte cu funcție de reconfortare fizică și morală a ființei sale.

Oamenii nu lipsesc din “hronicul” său. Frați, colegi, profesori sunt evocați fără o afectivitate exagerată, în portrete memorabile. Este o tipologie variată și complexă sub raport fizionomic, psihologic, social, moral, fixată în ipostaze umane dintre cele mai diverse, nu doar pozitive, ci și negative. Unele personaje sunt iubite și admirate, precum Aurel Vlaicu, Iosif Blaga, dra Roma C., Pupi Nebunul; altele sunt direct detestate, ca profesorul Paul Budiu. Construite din lumini și umbre, aceste personaje își păstrează atracția lor umană, nefiind doar alegorii ale virtuții sau ale viciului, ci exemplare umane puternic individualizate.

În jurnalul lui Lucian Blaga nu găsim însă numai confesiune, descriere și analiză. Istoria politică și socială există tot timpul în paginile sale memorialistice, autorul fiind un atent observator al mișcării vii a epocii și un comentator avizat al faptelor, descifrate în adevărata lor semnificație.

Cum nu poate ajunge la Jena, unde voia să studieze filosofia, se înscrie la Institutul pedagogico-teologic de la Sibiu, mai mult ca să scape de “melița” războiului și să “saboteze sub scutul teologiei, monarhia austro-ungară” (Blaga 1965: 165). Ajunge și la Viena, ca student, dar timpul trece într-un fel de “nomadism sezonier”: “două luni aici, două luni la Mama acasă, la buzunarul de provincie”, pentru că “anotimpul” studenției sale avea loc “în condiții dintre cele mai puțin priincioase” (Blaga 1965: 106).

La Sebeș, unde familia se stabilește, după moartea tatălui și desfacerea gospodăriei de la Lancrăm, duce o nouă viață “minor urbană”, cu evadări nimeroase în satele ciobănești de la munte, la prieteni, unde, departe de “zvonurile despre război și pace”, încearcă să uite de “spectacolele istoriei”, preferând să citească, să scrie poezii și aforisme și să urmărească, tot mai încântat, “jocurile Firii”. Sigur evenimentele mari nu sunt ignorate. Timpul scurs între 1916-1919 este înregistrat cu atenție și surprins în culorile lui specifice, cu o permanentă trecere de la percepție la semnificație. “Un accident al istoriei”, care i-a influențat, puternic, conduita umană și intelectuală, a fost Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 decembrie 1918, la care a fost prezent,

cu emoție frenetică, directă. Este evenimentul care a dus, prin “puterea destinului”, la realizarea României “dodoloată”, a României întregi, rotunde.

De devenirea istorică a societății românești, nu desprinde, nici o clipă, propria-i formare ca scriitor. Găsim, în paginile sale memorialistice, amănunte deosebit de prețioase despre “misterele” scrisului său filosofic și artistic. Cu modestie, dar și cu conștiința forței sale creatoare, el ne comunică, deschis, avaturile primelor poezii și texte filosofice, multe ignorate de publicațiile timpului, puține, încă, tipărite și prețuite ca un “dar al Transilvaniei făcut României”, cum le va considera Nicolae Iorga, atunci când apar Poemele luminii și primul său volum de aforisme, Pietre pentru templul meu.

Aceste pagini despre artist și arta scrisului devin foarte importante pentru definirea psihologiei unei individualități creatoare, pentru tainele existenței și dramele spiritului, cu multe interogații, dramatice, pentru propria-i existență și creație.

În registrul memorialistic al lui Lucian Blaga intră și vechea, mereu copleșitoare temă a dragostei. Miracolul iubirii a fost trăit de omul și artistul ardelean cu toată intensitatea, dar, în confesiunea sa, acesta este comunicat în cumpăna măsurii, fără intime revărsări sentimentale, fără o exaltare mistuitoare a sentimentului. Ca și în poezia sa, și în *Hronic...*, neuitarea îi păstrează vie iubirea, făcută cunoscută nouă, peste ani, ca un “cântec” al unei vârste apuse, înfățișat în forme firești de comunicare, discret, delicat, fără mari anxietăți sufletești.

Într-un “miez auriu” de octombrie, o reîntâlnește, la biblioteca Universității din Viena, pe Cornelia (Brediceanu), pe care o cunoscuse, cu trei ani în urmă, la Brașov, “ghiocelul negru de atunci se alcătuisse frumoasă cu adevărat”, o “făptură ușor neterestră... cu figură de tablou florentin și ten de creolă”. Ajunsesse la Viena ca studentă la Medicină, dar “n-avea nimic din aerul unei studente”. Ajunsesse, cu siguranță, se arată el convins, ca “să se împlinească ceea ce fusese scris” (Blaga 1965: 189). Cu o expresivă seninătate a sentimentului, memorialistul își amintește de plimbările lor, de concertele audiate în doi, de discuțiile înflăcărâte despre cărțile lui Verlaine, Rimbaud, Maeterlinck, Strindberg, Dostoievski, de “tăcerile multe”, de expresiile automate, comunicate “ca să întrerupă golul”. Un gol aparent, de sigur, pentru că era “expresia prea plinului”. Când este departe de Ea, îi trimite scrisori și poezii, “născându-se și murind” ori de câte ori, cele trimise de iubita sa nu ajungeau la timp. “Cineva în mine începuse să cânte”, mărturisește, deschis, Blaga, în paginile sale confesive, de o mare încărcătură afectivă. Este iubirea de-o viață, care, și în *Hronic...* rămâne un element epic stabil, care adună fapte și motivează stări sufletești, psihologia luându-și, totdeauna, toate drepturile asupra fiziologiei. Distanța sufletească se face simțită în expresia sentimentului, una reținută, strunită pudic. Strigătul pasiunii, știa

bine, Lucian Blaga, rămâne inestetic în artă. Pentru aceste motive, prezența temei iubirii în memorialistica sa ne dăruie imaginea unei existențe semnificative și relevă timbrul unei sensibilități umane și artistice diferențiate. Cu acest episod confesiv, care ne demonstrează, încă o dată, că, în spatele esteticii unui creator de artă, trebuie să se afle și o etică, precum la Lucian Blaga, se încheie *Hronicul...* .

Sacrul este o altă temă predilectă care stă în textele blagiene sub semnul unei permanente interogații. O discuție preliminară asupra acestei permanențe umane legată strâns de fondul primar al omului, se face, recurgându-se mai ales la orientările moderne în deschisa problemă (Rudolf Otto, Emile Durkheim, Georges Gusdorf și, cu o motivată insistență, Mircea Eliade), trecând-se în revistă multiplicitatea sensurilor cu care a fost investit termenul.

Ceea ce interesează este modalitatea particulară în care, folosind, în lirica sa, sacrul, poetul-cugetător Lucian Blaga a oferit o formulă, a impus o direcție, a declanșat un șoc al nouității revelatoare, capabile să provoace descoperirea de sine a talentelor, să devină, cu alte cuvinte, cum a și fost, un model.

Pentru Lucian Blaga, sacrul – ca dat structural - poate fi mai limpede explicat cu ajutorul unei noțiuni mai cuprinzătoare: sentiment al sacrului. „Un obiect oarecare poate fi sacru, scrie el, pentru sufletul omenesc, de exemplu, un copac, un izvor, un loc, o piatră, pentru ca apoi, din neștiute pricini, obiectul în chestiune să sufere o desacralizare; cu aceasta sentimentul sacrului nu dispăre, totuși, din suflet, ci e supus unui transfer asupra altui obiect, care poate fi un demon, un zeu. Când și acest obiect e desacralizat, sentimentul sacrului poate să îndure un nou transfer asupra altui obiect, de exemplu, asupra lui Dumnezeu sau asupra golului metafizic în budism. Dar și asemenea obiecte pot fi desacralizate și atunci sentimentul sacrului trece iarăși asupra altor obiecte, care pot să fie conștiința morală, idealurile umanității și altele” (Blaga 1987: 470).

Sacrul este extins, se vede limpede și dincolo de domeniul religiei. Cu toate acestea, s-a vorbit, nu o dată, despre experiența religioasă a poetului filozof, desfășurată în cadrele ortodoxismului, văzut ca parte a românismului (Staniloae 1942: 8). O experiență pozitivă, care a fost valorizată, artistic, în volumele de versuri *Poemele luminii și În Marea trecere* ca și în opera dramatică, ori *Elogiul satului*, dar și o experiență religioasă negativă, producătoare de o stare luciferică, concretizată printr-o îndepărtare de divinitate, printr-o revoltă fățișă față de un Dumnezeu, niciodată vizibil, mereu ascuns și îndepărtat. Pentru Lucian Blaga, „ortodoxia nu e –cum afirmă într-un interviu – decât o parte din acest românism, dar spiritualitatea românească e mult mai largă, mai bogată” (Staniloae 1942: 56). Cu această convingere a creat, în opera sa, un univers spiritual, în mare parte altul decât cel creștin, poetul nefiind

mistic,cimetafizician. Un adevăr, oricând verificabil, la o lectură gândită a creației sale, pe care criticul Pompiliu Constantinescu l-a pus în lumină, la un mod categoric: „ poezia lui Blaga are cu totul altă esență și ea s-a desfășurat în afara ortodoxismului național” (Vianu 1934: 307) (nu rareori retoric, declarativ), idee împărtășită și de Tudor Vianu: „ Față de spiritualismul creștin, Blaga afirmă un umanism goethean ” (Alexandru 1978: 136).

Poetul însuși își precizează modul personal de a vedea și interpreta lumea în câteva însemnări, rămase între manuscrisele sale: „ Mi se spune că poezia mea ar fi mistică, metafizică. Este adevărat că în poezia mea sunt frecvente și motivele mitice, chiar teologice. Dar, de aceste elemente uez în chipul cel mai liber , le modific și le amplific după necesitații. Născocesc motive mitice la fiecare pas, fiindcă fără o gândire mitică nu ia ființă , din păcate sau din fericire, nici o poezie” (Bantoș 2000: 22). Este afirmarea, deschisă, a unui punct de vedere estetic, nu ideologic, justificat artistic în creația unui poet modern, care gândește mitic.

În cadrul unei spiritualități mult mai largi, mai bogate, Blaga creează, prin rostul/său/ziditor, o altă lume, o altă viață, mitică și misterioasă, care se desfășoară îndărătul conștiinței obiective. Fascinanta față ascunsă a lumii este adevărată realitate, nepătrunsă prin legile rațiunii, dar revelată prin cunoașterea magică. Obligația poetului rămâne una singură, aceea de a nu dezvălui misterul acestei lumi, ce se refuză cunoașterii raționale, de a nu sugruma vraja nepătrunsului ascuns în adâncimi de întuneric, ci de a spori a lumii taină.

Eu nu strivesc corola de minuni a lumii
Și nu ucid
cu mintea tainele ce le-ntâlnesc
în calea mea
în flori , în ochi, pe buze ori morminte.
.....
eu cu lumina mea sporesc a lumii taină –
și-ntocmai cum cu razele ei albe luna
nu micșorează,ci tremurătoare
mărește și mai tare taina nopții,
așa îmbogățesc și eu întunecata zare
cu largi fiori de sfânt mister.

Sacru și profan, credință și îndoială, deznădejde și spaimă, căutarea certitudinii în divinitate, confruntarea cu dumnezeirea și tăgăduirea ei dramatică, animism cosmic (însuflețirea anorganicului și a vegetalului), împletirea sacrului cu profanul și a substratului păgân cu suprastructura creștinească, elogiul tradiției și a

satului ca loc de mântuire, rituri și mituri populare, celebrarea morții, sacralizarea copilăriei, a mamei, pădurii, muntelui, apei, câmpiei, sămânței - toate topos-uri ale sacrului, simbol și metaforă, imagini poetice de o originalitate și frumusețe incontestabile, sunt componentele caracterizante ale poeziei blagiene (de la primul volum - *Poemele luminii* (1919) până la ultimul - *Nebănuitele trepte* (1943), ca fond și ca tehnică.

Toate aceste elemente literare, cu dimensiune simbolică, contribuie, la nivel superior, la dobândirea unei imagini de ansamblu asupra dimensiunii culturale atunci când vine vorba de orele de cultură și civilizație românească, organizate pentru studenții internaționali. Expozeul literar poate fi, astfel, o metodă de a trezi interesul acestora din urmă și pentru literatura românească, mai ales prin reprezentării ei cei mai complecși.

Studenții vor observa că, privită în esența ei, poezia lui Lucian Blaga este o poezie înaltă, o artă definitivă, de o neîntâlnită forță creatoare în planul ideii și în planul expresiei, plan pe care profesorii care predau RLS trebuie să îl exploateze la fel de mult cum exploatează planul gramatical sau semantic. La această dimensiune expresivă, se adaugă și cea identitară.

3. CONCLUZII

O asemenea poezie, cu un mare potențial de emoție intelectuală și artistică, și-a împlinit destinul pe care nimeni nu-l poate provoca sau zădărnici. Răsunetul ei în conștiința românească de pretutindeni a fost – și este - dintre cele mai puternice. Prin forța ei de sugestie și de iradiere, a vitalizat creația literară a multor poeți, dându-le identitate artistică.

În noiembrie 1919, se sfârșește exercițiul memorialistic, pentru a se continua în opera de ficțiune, fără să știm, cu exactitate, dacă o asemenea operă comunică date mai multe și mai aproape de adevăr decât o scriere memorialistică. Sigur este însă că spectacolul individualității blagiene, care are loc în paginile memoriilor sale, aparține literaturii și se înscrie în aceeași ordine de valori ca Trilogia valorilor, Meșterul Manole sau Mirabila sămânță. Existența trăită și regândită devine sursă de artă. Amintirea, confesiunea, nu se afirmă decât prin literatură. Autobiografia, jurnalul, toată literatura subiectivă dobândește, de la un anumit nivel de comunicare, literaturitate și trebuie judecate ca atare. În mod conștient, Blaga a făcut, ca și Goethe, literatură din existența sa și din meditația asupra timpului istoric și a vârstelor parcurse, prin amintire, înapoi. El urmărește să ne informeze, dar și să ne încânte. Cu mijloace mult mai reduse ca cele ale beletristicii propriu zise, din grija de a nu anula impresia de experiență trăită,

scriitorul analizează, lucid, propria viață și formație intelectuală și artistică, recurgând la procedeele organizate ale epicii.

Bineînțeles, *Hronicul și cântecul vârstelor* este expresia unei creații laborioase, cu accentul pus pe actul deliberativ. În final, pe baza expozeului literar, studenții internaționali vor recunoaște cu ușurință: talentul nativ al autorului și calitatea elaborării artistice. Numeroasele fapte din ordinea realității, raportate, mereu, la propria individualitate și la interioru-i sufletesc, capătă un echivalent artistic în ținuta lor formală. Alcătuirea complexă și armonioasă a *Hronicului...* adună, complementar, inteligență, sensibilitate și discreție. Atitudinea calmă, supravegheată, programatic antiretorică, fuga de declaratism și discursivitate caracterizează mărturisirile lui Blaga, situate departe de tot ce înseamnă, astăzi, când genul memorialisticii a proliferat intens, de comercializarea indiscreției și a intimității.

Luciditate, voință, disciplină – instrumentele scriitorului modern – sunt și ale lui Lucian Blaga, artist – faber, care a depus, și în acest document istoric și omenesc, multă strădanie în elaborarea artistică, dându-i prestigiul artei, precum s-a întâmplat în întreaga-i operă, făcând-o să fie selectată, cu nedesmițită venerație, de conștiința posterității. Putem afirma, cu siguranță, că formarea unei conștiințe de selecție culturală și în rândul studenților sau cursanților care studiază limba română pentru scopuri practice și/sau specifice ar trebui să devină o prioritate.

BIBLIOGRAFIE

- Alexandru, H. (1978). Lucian Blaga despre sine, în *Întoarcerea la literatură* (Iași: Editura Junimea).
- Bantoș, A. (2000). *Dinamica sacrului în poezia basarabeană contemporană*. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Blaga, L. (1965). *Hronicul și cântecul vârstelor*. București: Editura Tineretului.
- Blaga, L. (1987). Religie și spirit, în Blaga, L., *Opere, Trilogia culturii* 10. București: Editura Minerva.
- Constantinescu, P. (1987). *Figuri literare*. București: Editura Minerva.
- Constantinescu, P. (1935). *Poezia dlui Lucian Blaga, Vremea*. S. I.: s. n.
- Eftimie, G. (1944). *Lucian Blaga și creștinismul românesc*. Iași: s. n.
- Gană, G. (1976). *Opera litară a lui L. Blaga*. București: Minerva.
- Iosifescu, S. (1971). *Literatura de frontieră*. București: s. n.
- Stanișoae, D. (1942). *Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*. Sibiu: Editura Universitară.
- Vaida, M. (1982). *Pe urmele lui L. Blaga*. București: Editura Sport-Turism.

Vianu, T. (1946). Din psihologia și estetica literaturii subiective și sinceritatea în literatura subiectivă, in *Figuri și forme literare* (București: Casa Scoalelor).

Лудмила Б. Браниште

Универзитет „Александру Јоан Куза”, Јаши, Румунија

ЛУЧИЈАН БЛАГА, ЧОВЕК У ДИЈАЛОГУ СА ИСТОРИЈОМ:
СТУДИЈА СЛУЧАЈА ИЗ ИНТЕРКУЛТУРНЕ ПЕДАГОГИЈЕ

Резиме

Употреба књижевних текстова или књижевне критике у настави румунског језика као страног током пандемије вируса КОВИД-19 није пракса која је до сада била позната. Сама настава, као и приступ настави и учењу румунског језика као страног су током пандемије променили правац. Чињеница је да је, после искуства са наставом на даљину изазване пандемијом вируса корона, много више наставног материјала доступно онлајн. Чињеница је такође и да се теме из књижевности избегавају у настави румунског језика као страног. Разлог је тај што се књижевна дела морају прилагођавати студентима и њиховом нивоу владања језиком. Ако пратимо тему студија објављених последњих година у области румунског језика као страног, румунски књижевник Лучијан Блага се не појављује у наставним материјалима на нивоима А1 и А2, или се појављује сасвим спорадично. Међутим, иако се чини да књижевност (поезија, проза) и књижевна критика (кратки књижевни есеји) заузимају све мањи простор у наставном процесу румунског језика као страног, сматрамо да ће ова метода добити све више простора у будућности. Употреба књижевних текстова у настави осмишљена је са циљем да помогне студентима да развију вештине комуникације и тумачења. Аутори Заједничког европског референтног оквира за језике (ЗЕО) подстичу наставнике језика да се позивају на естетски и поетски квалитет језика како би код студената пробудили укус за лепоту, машту, осећајност, културу, за задовољство читања и сл. У овом чланку доносимо критички узорак, коришћен на часу Румунског језика као страног, са циљем развијања вежбе из интеркултурне педагогије и компаративног приступа, полазећи од књижевне биографије Лучијана Благе.

Кључне речи: румунски језик као страни, књижевност, педагогија, пандемија КОВИД-19.

Lucrarea a fost primită: 29. 7. 2022.
Lucrarea eset acceptată: 29. 12. 2023.

